

پیش بینی اعتیاد به اینترنت براساس گرایش به رفتارهای پرخطر، مدل زیستی شخصیت کلونینجر و خودکنترلی

نظام الدین قاسمی

دکتری روان شناسی، استادیار، دانشگاه سلمان فارسی کازرون (نویسنده مسول)

nezamghasemi@yahoo.com

شوکت همایونی

کارشناسی ارشد روانشناسی عمومی، دانشگاه سلمان فارسی واحد کازرون Homayoni1369@gmail.com

حبیب هادیان فرد

دکتری روان شناسی، استاد، دانشگاه شیراز hadianfd@shirazu.ac.ir

چکیده

هدف پژوهش پیش بینی اعتیاد به اینترنت براساس مدل شخصیت کلونینجر، گرایش به رفتارهای پرخطر و خودکنترلی در دانشجویان دانشگاه شهید چمران اهواز بود. پژوهش توصیفی تحلیلی از نوع همبستگی بود. جامعه آماری کلیه دانشجویان دانشگاه شهید چمران اهواز در بهار و تابستان سال 1399 بود که با استفاده از روش نمونه گیری در دسترس 300 نفر انتخاب و به پرسشنامه های اعتیاد به اینترنت کیمبرلی یانگ (1996)، ویژگی شخصیتی سرشت و منش کلونینجر (1986)، رفتارهای پرخطر معینی (1393) و خودکنترلی تانجی، باومیستر و بون (2004) پاسخ دادند. داده ها با آزمون رگرسیون چندگانه با روش ورود همزمان و ضریب همبستگی پیرسون به کمک نرم افزار SPSS-24 تحلیل شدند. نتایج نشان داد بین رفتارهای پرخطر ($r = 0.360$, $P < 0.01$) خودکنترل ممنوع کننده ($r = -0.636$, $P < 0.01$) خودکنترلی اولیه ($r = -0.463$, $P < 0.01$) با اعتیاد به اینترنت رابطه وجود دارد. همچنین بین نوجویی ($r = 0.535$, $P < 0.01$) آسیب ریزی ($r = 0.310$, $P < 0.01$) پاداش وابستگی ($r = 0.165$, $P < 0.01$) پشتکار ($r = -0.391$, $P < 0.01$) از ابعاد سرشتی شخصیت و خودراهبردی ($P < 0.01$) ($r = -0.507$) خودفراروی ($r = -0.243$, $P < 0.01$) و همکاری ($r = -0.405$, $P < 0.01$) از ابعاد منش-شخصیت با اعتیاد به اینترنت رابطه وجود دارد. یافته های رگرسیون نشان داد خودکنترلی ممنوع کننده ($Beta = -0.379$) همکاری ($Beta = -0.174$) رفتارهای خوشناتامیز ($Beta = 0.171$) خودراهبردی ($Beta = -0.167$) خودفراروی ($Beta = -0.117$) و پاداش وابستگی ($Beta = 0.111$) -51 درصد قدرت پیش بینی کنندگی اعتیاد به اینترنت را دارند و به ترتیب قویترین متغیرها برای پیش بینی هستند. به طور کلی نتایج حاکی از آن بود که اعتیاد به اینترنت براساس مدل هفت عاملی شخصیت کلونینجر، گرایش به رفتارهای پرخطر و خودکنترلی قابل پیش بینی میباشد.

کلید واژه ها: اعتیاد به اینترنت، خودکنترلی، گرایش به رفتارهای پرخطر، مدل هفت عاملی شخصیت کلونینجر

پیش‌بینی اعتیاد به اینترنت براساس گرایش به رفتارهای پرخطر، مدل زیستی شخصیت کلونینجر و خودکنترلی نظام الدین قاسمی، شوکت همایونی، حبیب هادیان فرد

مقدمه

در قرن بیست و یکم که به عنوان عصر اطلاعات شناخته میشود، رایانها و اینترنت به تمام جنبه‌های زندگی نفوذ کرده‌اند. اینترنت از پیشرفته‌ترین دستاوردهای اخیر بشر است که شبکه گسترده و بیحد و حصری از پیوندهای متعدد را در بر میگیرد. (Bigess, 2000). در طول دهی گذشته، مفهوم اعتیاد به اینترنت* به عنوان یک اختلال بالینی واقعی که اغلب نیازمند درمان است، گسترش یافته و مورد پذیرش عمومی قرار گرفته است (Yang, 2007). در پنجمین و آخرین ویرایش راهنمای تشخیصی و آماری اختلالهای روانی اعتیاد به اینترنت، اعتیادی است که منجر به اختلال عملکردی در فرد میشود. این انجمن برای تشخیص اعتیاد به اینترنت هفت ملاک را ارایه کرده است: 1- تحمل 2- علائم ترک 3- زمان استفاده از اینترنت 4- تمایل مداوم برای کنترل رفتار 5- صرف وقت قابل توجه برای امور مرتبط با اینترنت 6- کاهش فعالیتهای اجتماعی، شغلی و تفریحی در اثر استفاده از اینترنت و 7- تداوم استفاده از اینترنت با وجود آگاهی از اثرات منفی آن. لازم است حداقل سه مورد از معیارهای ذکر شده حداقل دو ماه ادامه پیدا کند تا تشخیص اعتیاد به اینترنت داده شود (انجمن روانپزشکی آمریکا†، 2013).

خانگ، وو و کیم† (2012) معتقدند که خودکنترلی در رفتار افراد از مهمترین پیش‌بینی‌کننده‌های استفاده از تلفنهای همراه است. از آنجا که تکانشگری عامل مهمی در خودکنترلی است، مطالعات متعددی نظیر جیانگ و ژائو§ (2017) نقش حیاتی تکانشگری در استفاده از تلفن همراه را نشان داده است. مطالعات نشان داده اند که ضعف در خودکنترلی با اعتیاد به اینترنت همراه است (کیم، نامکوک و کو**، 2012). به عنوان مثال، در مطالعه اووه†† (2003) در گروهی از دانش‌آموزان دبیرستانی، ارتباط معنی‌داری بین اعتیاد به اینترنت و خودکنترلی وجود داشت.

از سویی دیگر میتوان گفت ویژگیهای شخصیتی‡ میتوانست از مهمترین عوامل برجسته و تاثیرگذار در وابستگی به اینترنت باشد (Ahlan & Baligun, 2013). بر اساس دیدگاه کلونینجر و سوراکیک§§ (2005)، شخصیت فرد، از اجزای سرشتی و منشی تشکیل شده است (ابوالقاسمی، بهاری، نریمانی و زاهد، 2011). کلونینجر و همکاران (2005) با تأکید بر متغیرهای زیست‌شناسی در مدل عصبی-زیستی خود مطرح کرده‌اند که سامانه‌های سرشت در مغز دارای سازمانیافتگی کارکردی و متشکل از سامانه‌های متفاوت و مستقل از یکدیگر برای فعالسازی، تداوم و بازداری

* - Internet Addiction

† - American Psychiatric Association

‡ - khang, Woo & Kim

§ - Jiang & Zha

** - Kim, Namkoong & Ku

†† - Ohwo

‡‡ - Personality characteristics

§§ - Cloninger & Svrakic

رفتار در پاسخگویی به گروه‌های معینی از محرک‌ها هستند و چهار بعد نوجویی^{***}، آسیب‌پذیری^{†††}، پاداش وابستگی^{†††} و پشتکار^{§§§} را برای سرشت معرفی میکنند. منش شامل دریافت‌های منطقی درباره خود، دیگران و دنیا است و بیشتر ویژگی‌هایی را شامل میشود که تحت تأثیر عوامل محیطی در ساختار شخصیت فرد به وجود می‌آید (کلونینجر و همکاران، ۲۰۰۵). بنابراین به نظر میرسد بین رفتارهای پرخطر به عنوان الگوی در واکنش به محیط نظیر رفتارهای پرخطر جنسی و مصرف سیگار نیز با اعتیاد به اینترنت رابطه معناداری وجود داشته باشد (جوادی و بارانی، ۱۳۹۶).

امروزه گستره رفتارهای پرخطر بشدت افزایش یافته است و نه تنها برای فرد درگیر در این رفتار و افراد مهم زندگی وی زیان‌های جدی به بار می‌آورد، بلکه باعث صدمه غیرعمدی به دیگران نیز میشود (Ragot-cut, Rodon & Zhue, 2019). زیرا تغییر و تحول روانی، جسمی و شخصیتی در افراد خواسته‌های متعددی را مطرح می‌سازد. به این صورت که از یک سو فشار نیازها، غرایز و از سوی دیگر میل به تبعیت از ارزش‌های فردی، همچنین پذیرفته شدن و جذب در گروه‌های همسال، فضاهای مجازی، میل به ابراز وجود، پیریزی زندگی مستقل و ... و از طرفی دیگر فقدان امکانات عدم روابط سالم عاطفی را ایجاد میکنند (Hennenberger, Varga, Moudy & Tolan, 2016). در نتیجه زمینه گرایش به انحرافات اجتماعی از جمله رفتارهای پرخطر در افراد خصوصاً جوانان را فراهم میکند (Brown, Benoit, Jhues & Lebel, 2015). اهمیت انجام این پژوهش از آنجایی است که آمارهای موجود حاکی از آن هستند که در ایران بالغ بر ۷۲ میلیون کاربر اینترنت وجود دارد که این مساله ایران را در صدر کشورهای استفاده کننده از اینترنت در خاورمیانه قرار میدهد (World Internet Statistics Organization). لذا شیوع اعتیاد به اینترنت شدید ۴/۲ درصد و برحسب جنسیت در پسران ۹/۲ و در دختران ۲ درصد و برحسب گروه‌های سنی در نوجوانان ۵/۲ و در جوانان ۳/۲ درصد گزارش شده است (موسوی، ۱۳۹۹). در سایت آمار جهانی اینترنت، ضریب نفوذ اینترنت در ایران ۸۱ درصد گزارش شده است (سازمان آمار جهانی اینترنت، ۲۰۱۹). با توجه به مطالب ذکر شده و وجود خلأ در میان تحقیقات انجام گرفته که کمتر به بررسی عوامل کلی اعتیاد به اینترنت و مدل‌های زیستی شخصیت نظیر مدل هفت عاملی شخصیت کلونینجر، خودکنترلی به عنوان یک سازه شناختی-هیجانی و گرایش به رفتارهای پرخطر پرداخته‌اند. هدف پژوهش پیشبینی میزان اعتیاد به اینترنت براساس مدل هفت عاملی شخصیت کلونینجر، گرایش به رفتارهای پرخطر و خودکنترلی می باشد

روش پژوهش

پژوهش حاضر با توجه به ماهیت موضوع و اهداف پژوهش در مقوله تحقیقات مقطعی-توصیفی قرار میگیرد. جامعه آماری پژوهش حاضر را تمامی دانشجویان دختر و پسر دانشگاه شهید چمران اهواز در سال تحصیلی ۱۳۹۹-۱۳۹۸ در چهار مقطع تحصیلی کاردانی، کارشناسی، کارشناسی ارشد و دکتری تشکیل دادند. به منظور انتخاب نمونه به روش نمونه گیری در دسترس از بین جامعه آماری تعداد (۳۰۰ نفر) به عنوان نمونه انتخاب شدند داده های جمع آوری شده به وسیله ابزارهای پژوهش در دو سطح آمار توصیفی و استنباطی (ضریب همبستگی پیرسون و رگرسیون گام به گام) به کمک نرم افزار spss-24 مورد جزیه و تحلیل قرار گرفتند.

*** - Novelty seeking

††† - Harm avoidance

††† - Reward dependence

§§§ - Persistence

اعتیاد به اینترنت: پرسشنامه اعتیاد به اینترنت یکی از معتبرترین تست‌های مربوط به سنجش اعتیاد اینترنتی است که توسط کیمبرلی یانگ**** در سال (1996) طراحی شده است. این پرسشنامه دارای 20 سوال بوده و هدف آن سنجش میزان اعتیاد به اینترنت در افراد مختلف می باشد. نمره گذاری در مقیاس لیکرت انجام می شود. هرچه این نمره بالاتر باشد، بیانگر اعتیاد بالاتر فرد به اینترنت خواهد بود و برعکس. نمرات به دست آمده برای هر فرد، وی را در سه گروه طبقه بندی می کند: 1- کاربر عادی اینترنت 2- کاربر در معرض اعتیاد به اینترنت و 3- کاربر با اعتیاد به اینترنت که استفاده بیش از حد وی را وابسته کرده و نیاز به درمان دارد. این آزمون جنبه های مختلف اعتیاد به اینترنت را می سنجد و به تعیین اینکه آیا استفاده بیش از حد از اینترنت بر جنبه های مختلف زندگی فرد تاثیر دارد یا نه می پردازد (Murali & George, 2007). در مطالعه یانگ (1996) اعتبار درونی پرسشنامه بالاتر از 92/0 ذکر شده و اعتبار به روش بازآزمایی نیز معنی دار گزارش شده است. این پرسشنامه توسط علوی و همکاران (1389) در جمعیت ایرانی روی 233 نفر از دانشجویان شهر اصفهان انجام شد. اعتبار به روش تصیف برابر با 72/0 و مقدار آلفای کرونباخ برای آن برابر با 71/0 گزارش شده است. در پژوهش حاضر ضریب آلفای کرونباخ کلی 81/0 بدست آمد.

پرسشنامه ویژگیهای شخصیتی کلونینجر: این پرسشنامه توسط رابرت کلونینجر (1986) برای اندازه‌گیری سرشت و منش ساخته شده است. پرسشنامه 125 سؤال دارد و هر آزمودنی به سؤالات به صورت صحیح و غلط پاسخ میدهد. این پرسشنامه 4 بعد سرشت (نوجویی، اجتناب از آسیب، وابستگی به پاداش و پشتکار) و 3 بعد منش (خود راهبری، همکاری و خود فراروی) را مورد سنجش قرار میدهد. بازه نمرات مولفه‌های سرشت بین صفر الی 60 میباشد که نمره 30 نقطه برش مولفه‌های سرشت است که نمرات کمتر از آن نشان دهنده سرشت پایین و نمرات بیشتر از آن نشان دهنده سرشت بالا است. بازه نمرات مولفه‌های منش بین صفر الی 65 می باشد که نمره 32/5 نقطه برش مولفه‌های منش است که نمرات کمتر از آن نشان دهنده منش پایین و نمرات بیشتر از آن نشان دهنده منش بالا است. در پژوهشی (Van-Diik, Lappensschaar, Kan, Verkers & Buitelaar, 2011) ضریب آلفای کرونباخ پرسشنامه را بالای 68/0 گزارش کردند. کاویانی (1382) ضریب پایایی بازآزمایی این پرسشنامه را در مقیاسهای 7 گانه از 61/0 تا 96/0 به دست آوردند. همچنین در پژوهش دادفر، بهرامی، دادفر و یونسی (1389) ضریب آلفا از 44/0 برای مقیاس پشتکار تا 81/0 برای مقیاس خودفراروی به دست آمد. پژوهش اورکی و آذروکیانی (1391) روایی این پرسشنامه را 79/0 به دست آورد که از روایی مطلوبی برخوردار بود.

پرسشنامه خودکنترلی: فرم کوتاه مقیاس خودکنترلی در سال (2004) توسط (Tangeny, Baumeister & Boone) به منظور ارزیابی میزان خودکنترلی افراد به عنوان یک صفت ساخته شده است. فرم اصلی آزمون دارای 36 عبارت است. پس از مدتی تانجی و همکاران فرم کوتاه مقیاس خودکنترلی را نیز ارائه کردند. فرم کوتاه دارای 13 عبارت است و یک نمره کلی بدست میدهد. این آزمون در مقیاس لیکرت 5 درجه‌ای تهیه شده است. تانجی و همکاران (2004) به منظور هنجاریابی مقیاس خودکنترلی فرم کوتاه شده آن را روی دونمونه مجزا اجرا کردند که ضریب آلفای کرونباخ محاسبه شده در دو گروه 83/0 و 85/0 به دست آمده است. در پژوهش موسوی مقدم، هوری، امیدی، ظهیری خواه (1394) که بر روی دانش آموزان دختر سال سوم متوسطه شهر مهران انجام دادند ضریب آماری آلفای کرونباخ 81/0 بدست آمد که

****-Young

نشان دهنده روایی و پایایی مطلوبی برای استفاده در سایر پژوهش‌ها می‌باشد. در پژوهش حاضر ضریب همسانی درونی پرسشنامه با روش آلفای کرونباخ 86/0 محاسبه شد.

پرسشنامه رفتارهای پرخطر: این پرسشنامه توسط مهدی معینی (1393) جهت سنجش رفتارهای پرخطر در جوانان طراحی شده است، که رفتارهای پرخطر را در قالب 40 گویه در 7 حوزه شامل رانندگی خطرناک، رفتارهای خشونت آمیز، تمایل و اقدام به خودکشی، مصرف سیگار و قلیان، مصرف الکل و مواد مخدر، رفتار جنسی و رفتارهای مرتبط با فضای مجازی به شکل طیف در قالب پاسخهای (هرگز، یک یا دو بار، بعضی اوقات و بیشتر اوقات) مورد سنجش قرار می‌دهد. سوالات هر مولفه به شرح زیر می‌باشد. رانندگی خطرناک (5)، رفتار خشونت آمیز (5)، تمایل و اقدام به خودکشی (5)، مصرف سیگار و قلیان (5)، مصرف الکل و مواد مخدر (7)، رفتارهای جنسی (7)، رفتارهای فضای مجازی (6)، رفتارهای پرخطر (کل) (40). به ترتیب پایایی هر کدام از مولفه‌های این پرسشنامه به شرح زیر می‌باشد. رانندگی خطرناک (63/0)، رفتار خشونت آمیز (70/0)، تمایل و اقدام به خودکشی (84/0)، مصرف سیگار و قلیان (76/0)، مصرف الکل و مواد مخدر (77/0)، رفتارهای جنسی (74/0)، رفتارهای فضای مجازی (77/0)، رفتارهای پرخطر (کل) (91/0) همچنین در پژوهش عباسی شوازی و همکاران (1397) روایی این مقیاس را برابر با 79/0 برآورد کردند که نشان دادند از روایی مطلوبی برخوردار بود (معینی، 1393).

یافته‌ها

حجم نمونه شامل 300 نفر بود. 75 نفر (25 درصد) از آزمودنیها مرد و 225 نفر (75 درصد) زن بودند. از لحاظ سنی بیشترین فراوانی (183 نفر) متعلق به گروه سنی 18 تا 24 سال و میانگین سنی آزمودنیها 24 سال بود. بیش از 70 درصد آزمودنیها مجرد بودند و از لحاظ میزان تحصیلات، حدود 74 درصد از آزمودنیها دارای مدرک کارشناسی و اکثریت آنها در رشته علوم انسانی مشغول به تحصیل بودند. در زمینه میزان استفاده از اینترنت مشخص گردید که حدود 70 درصد (209 نفر) از دانشجویان 4 ساعت و بیشتر از اینترنت استفاده میکنند و بیشتر آنها (7/85 درصد) در شبکههای اجتماعی فعالیت دارند.

براساس جدول (1)، برای تعیین توزیع جامعه (نرمال بودن دادهها) از آزمون کولموگروف - اسمیرنوف استفاده شد. در آزمونهای انجام شده سطح $P < 05/0$ معنیدار در نظر گرفته شد، نتایج حاکی از نرمال بودن توزیع دادهها می‌باشد.

جدول (1): آمار توصیفی متغیرهای اعتیاد به اینترنت، سرشت و منش، گرایش به رفتارهای پرخطر و خودکنترلی به همراه فرض نرمال بودن

متغیرهای مورد مطالعه	میانگین	SD	Z کولموگروف	DF	P
اعتیاد به اینترنت	31/42	075/10	208/0	299	129/0
خودکنترلی	16/51	814/6	152/0	299	200/0
1. خودکنترلی منع کننده	29/22	737/3	229/0	299	061/0
2. خودکنترلی اولیه	33/17	071/2	232/0	299	054/0
رفتارهای پرخطر	64/41	160/7	160/0	299	200/0
1. رانندگی	32/2	828/3	188/0	299	200/0
2. رفتارهای خشونت آمیز	44/5	008/1	193/0	299	199/0
3. تمایل و اقدام به خودکشی	14/5	956/0	934/0	299	348/0
4. مصرف سیگار و قلیان	56/7	403/2	676/0	299	751/0
5. مصرف الکل و مواد	17/7	255/1	711/0	299	693/0

453/0	299	858/0	575/1	88/7	6. رفتارهای جنسی
637/0	299	744/0	403/0	10/6	7. رفتارهای مرتبط با فضای مجازی
150/0	299	138/1	253/6	29/67	سرشت و منش
114/0	299	198/1	355/6	39/27	سرشت
200/0	299	158/0	866/3	29/8	1. نوجویی
200/0	299	140/0	815/3	50/7	2. آسیب پرهیزی
999/0	299	377/0	512/2	51/8	3. پاداش وابستگی
069/0	299	297/1	554/1	08/3	4. پشتکار
493/0	299	832/0	261/7	90/39	منش
097/0	299	230/1	006/4	00/15	1. خودراهبردی
098/0	299	229/1	513/3	523/17	2. همکاری
661/0	299	730/0	180/3	37/7	3. خودفراروی

همانگونه که در جدول (1) نشان داده شده است میانگین متغیر اعتیاد به اینترنت برابر با 31/42 و انحراف استاندارد آن برابر با 07/10 شده است. میانگین متغیر رفتارهای پرخطر برابر با 64/41 و انحراف استاندارد آن برابر با 16/7 شده است. همچنین میانگین و انحراف استاندارد سرشت و منش 29/67 و 25/6 است. با توجه به میانگینهای بدست آمده، میزان اعتیاد به اینترنت دانشجویان در حد متوسط میباشد. رفتارهای پرخطر آنها در حد متوسط رو به پایین است، اما خودکنترلی، سرشت و منش آنها در حد بالایی قرار دارد. همچنین شاخصهای کمی تمام متغیرها به تفکیک قابل مشاهده میباشد. همانگونه که در جدول (1) مشاهده میشود فرض صفر، برای نرمال بودن توزیع نمرات در مقیاس اعتیاد به اینترنت، رفتارهای پرخطر، خودکنترلی و سرشت و منش تأیید میشود. به این معنا که نمرات افراد در متغیرهای پیشبین رفتارهای پرخطر، خودکنترلی، سرشت - منش و متغیر ملاک اعتیاد به اینترنت دارای توزیع نرمال است. در این پژوهش تمامی پیش فرض آماری رابطه خطی متغیرها رعایت شده است.

یافته ها در زمینه ضریب همبستگی بین متغیرها نشان داد که بین نوجویی ($r = 0.535$, $p < 0.01$)، آسیب پرهیزی ($r = 0.310$, $p < 0.01$)، پاداش وابستگی ($r = 0.165$, $p < 0.01$) و پشتکار ($r = 0.391$, $p < 0.01$) از ابعاد سرشت شخصیت و اعتیاد به اینترنت رابطه معناداری وجود دارد. همچنین بین خودراهبردی ($r = -0.507$, $p < 0.01$) خودفراروی ($r = -0.243$, $p < 0.01$) و همکاری ($r = -0.405$, $p < 0.01$) از ابعاد منش شخصیت و اعتیاد به اینترنت رابطه معناداری وجود دارد. سایر یافتهها نشان داد که بین رفتارهای پرخطر و اعتیاد به اینترنت رابطه معناداری وجود دارد ($r = 0.360$, $p < 0.01$) و ضریب همبستگی مثبت و مستقیم بین این دو متغیر نشان میدهد، هر چه رفتارهای پرخطر دانشجویان افزایش یابد، میزان اعتیاد به اینترنت آنها هم افزایش مییابد. همچنین بین خودکنترلی منعکننده و اعتیاد به اینترنت دانشجویان رابطه معناداری وجود دارد ($r = -0.636$, $p < 0.01$) و ضریب همبستگی منفی و معکوس بین این دو متغیر نشان میدهد، هر چه خودکنترلی منع-کننده دانشجویان افزایش یابد، میزان اعتیاد به اینترنت آنها کاهش مییابد.

آزمون فرضیه اصلی: اعتیاد به اینترنت دانشجویان براساس مدل هفت عاملی شخصیت کلونینجر (سرشت و منش)، گرایش به رفتارهای پرخطر و خودکنترلی آنها قابل پیشبینی است.

به منظور پیشبینی اعتیاد به اینترنت بر حسب متغیرهای اثرگذار (خودکنترلی، رفتارهای پرخطر و سرشت و منش) و تعیین این موضوع که این متغیرها در مجموع تا چه اندازه قادر به پیشبینی اعتیاد به اینترنت هستند، از مدل رگرسیونی چند متغیره به روش گام به گام استفاده شده که نتایج آن در جداول 1 و 2 آورده شده است.

جدول (1): ضریب رگرسیونی متغیرهای خودکنترلی، رفتارهای پرخطر و سرشت و منش با اعتیاد به اینترنت

دوربین- واتسون	SD	Rdj	R2	R
115/1	421/12	403/0	405/0	636/0
	957/11	447/0	450/0	671/0
	708/11	469/0	475/0	689/0
	551/11	484/0	491/0	700/0
	458/11	492/0	500/0	707/0
	340/11	502/0	512/0	716/0
F (P)	MS	DF	SS	مدل
($\leq 001/0$) 294/51	288/659 7	6	729/395 83	رگرسیون
-	617/128	293	818/376 84	باقیمانده
-	-	299	547/772 68	کل

همانگونه که در جدول (1) نشان داده شده است پس از اجرای رگرسیون چندگانه، مقدار R^2 به دست آمده نشان داد که 51 درصد از واریانس کل اعتیاد به اینترنت توسط متغیرهای وارد شده در مدل، تبیین گردیده است. در این مطالعه نیز $R^2 = 512/0$ بود که حاکی از ارتباط چند متغیره قوی بین متغیرهای پیشین و اعتیاد به اینترنت است. تحلیل واریانس روی همین مدل نیز حاکی از معنیداری مدل کلی بود: ($F(6, 293) = P, 294/51 \leq 001/0$). مقدار دوربین- واتسون نیز برابر با 115/1 است که بیان کننده استقلال متغیرها از یکدیگر می‌باشند.

جدول (2): نتایج تحلیل رگرسیون در پیشینی اعتیاد به اینترنت.

متغیرهای پیشین	ضریب رگرسیون استاندارد نشده		T	P	مقدار تحمل	عامل افزایش واریانس
	B	Std				
عدد ثابت	076/86	861/7	-	$\leq 001/0$ P	-	-
خودکنترلی منع کننده	629/-1	231/0	-379/0	$\leq 001/0$ P	576/0	737/1
همکاری	796/-0	220/0	-174/0	$\leq 001/0$ P	720/0	389/1
رفتارهای خشونت آمیز	729/2	716/0	171/0	$\leq 001/0$ P	825/0	212/1
پاداش وابستگی	710/0	271/0	111/0	$P \leq 05/0$	930/0	076/1
خودراهبردی	670/0	221/0	-167/0	$P \leq 05/0$	550	818/1

	0-	0	-3	0	0-	
خودفراروی	593/0	222/0	666/0	-117/0	860/0	163/1
	-0	0	-2		/0	

برای تعیین تاثیر هر یک از متغیرهای خودکنترلی، رفتارهای پرخطر و سرشت و منش به عنوان متغیرهای پیشین و اعتیاد به اینترنت به عنوان متغیر ملاک، با تحلیل رگرسیون چند متغیری به روش گام به گام تحلیل شدند. نتایج جدول (15) نشان میدهد که وقتی متغیر خودکنترلی منع-کننده وارد مدل شدند، مدل کلی 40 درصد واریانس متغیر اعتیاد به اینترنت را پیشبینی کرد با اضافه شدن مؤلفه‌های همکاری، رفتارهای خشونت آمیز، پاداش وابستگی، خودراهبردی و خودفراروی قدرت پیشبینی به 51 درصد رسید. با توجه به مقادیر بتا خودکنترلی منعکننده ($\beta = -379/0$)، همکاری ($\beta = -174/0$) رفتارهای خشونت‌آمیز ($\beta = 171/0$)، خودراهبردی ($\beta = -167/0$) خودفراروی ($\beta = 117/0$) و پاداش وابستگی ($\beta = 111/0$) به ترتیب قویترین متغیرها برای پیشبینی اعتیاد به اینترنت در دانشجویان میباشند. همچنین با توجه به نتایج جدول (15) که نشان میدهد مقادیر آماره تحمل برای همه متغیرهای پیشین پژوهش از 1/0 بزرگتر و مقادیر آماره عامل افزایش واریانس نیز برای همه آنها از 10 کوچکتر می باشد. بنابراین مطابق با معیارهای دیدگاه کلان (2005؛ به نقل از جعفری و همکاران، 1391) در این پژوهش همخطی چندگانه مشاهده نشد. بنابراین نتایج، فرض مورد نظر تایید می شود.

بحث

پژوهش حاضر با هدف پیشبینی اعتیاد به اینترنت براساس مدل هفت عاملی شخصیت کلونینجر، گرایش به رفتارهای پرخطر و خودکنترلی در دانشجویان دانشگاه شهید چمران اهواز انجام شد. یافته‌ها نشان داد که بین ابعاد سرشت (نوجویی، آسیب‌ریزی، پاداش وابستگی و پشتکار) و ابعاد منش (خودراهبردی، خودفراروی و همکاری) با اعتیاد به اینترنت رابطه وجود دارد. این یافته با تحقیقات چلیانلو، سادات مردانی، علی نژاد (1397)، خاکپور و همکاران (1394)، کیوانی (1393)، یانکوا و انسار (2018)، (Zhao & et al, 2017) همسو بود. میتوان بیان کرد که دانشجویان وابسته به اینترنت به علت نوجویی بالاتر، اضطراب و عصبانیت را تجربه کرده و مشکلات اجتماعی و هیجانات شدید را با روشهای ناپخته تنظیم می کنند. این افراد در اثر استفاده زیاد از اینترنت و گشت و گذار در فضای مجازی و مقایسه خود با دنیای خیالی، عزت نفس کاذب کسب کرده و بدون توجه به پیامدهای رفتاری و موقعیتی آسیب را دست به عمل می زنند. بولر (2006) از میان چندی باور شناختی که فرد را مستعد وابستگی میکنند، تمایل آنی را مهمترین می-داند. تمایل آنی یعنی تمایل فرد به هرگونه تجربه خوشایند بدون توجه به عواقب بلند مدت آن است. در موقعیتهای مجازی برای فرد وابسته به اینترنت، لذت آنی مهمترین چیز است؛ حتی اگر به قیمت افت کیفیت زندگی آنها باشد. دانشجویان با پشتکار بالا به راحتی می توانند موقعیتهای پر استرس و با وابستگی بالا را کنترل کنند و از درجا ماندگی و رفتارهای تکراری خود را نجات دهند. افرادی که خود راهبردی بیشتری دارند، بیشتر متکی به انگیزه‌های درونی هستند. این افراد زمانی که موقعیتی برای آنها خطر زاست، میتوانند قدرت تشخیص مقایسه موقعیتهای را با هم داشته باشند و در مقابل هوسها به راحتی سست نمیشوند و میتوانند با مسئولیت پذیری که دارند، تصمیم گیری به موقع جهت خارج شدن از اینترنت را داشته باشند. همچنین بولر⁺⁺⁺⁺ (2006) علاوه بر تمایل آنی به عدم مسئولیت پذیری اشاره می کند. عدم مسئولیت‌پذیری یعنی تمایل

++++ - Bowler

ضمنی به الگوهای رفتارهای خودتخریبی به صورتی که خارج از اراده است. فرد مستعد اعتیاد، اغلب از خویش دید فردی بدشانس را دارد که گیر کرده و توانایی برای حل موقعیت موجود ندارد و این افراد دارای خودفراروی پایین هستند. به همین خاطر گرایش‌های خودتخریبی را بیشتر عوامل ارثی ربط می‌دهند و اینگونه تفکر می‌کنند که دیگر راه گریزی از این اینترنت وجود ندارد. مولفه‌ی همکاری به دانشجویان کمک میکند تا خود را به عنوان اجزاء یکپارچه مفهوم سازی اجتماعی کنند. از سویی این چنین افرادی با توجه به اینکه بر مسائل با توجه به مفید بودن آنها توجه میکنند. به همین خاطر وقت خود را طوری تنظیم میکنند که حاشیه‌های مانند اعتیاد به اینترنت در موقعیتهای که هستند وجود نداشته باشد.

سایر یافته‌ها نشان داد که بین رفتارهای پرخطر و اعتیاد به اینترنت دانشجویان ضریب همبستگی مثبت و مستقیم وجود دارد. این یافته پژوهشی با نتایج پژوهش جواد و بارانی (1396)، مرعشیان، زینت سادات و کشفی (1395)، مولایی و جانی، (1394)، هادلینگتون (2018)، چین هویی کوکوی، کیان، پنگ و آنگ، (2018) همسو بود. در تایید این یافته‌ها هادلینگتون (2018) نشان داد که رفتارهای پرخطر به صورت نمایشی در فضایی آرام بخش به نام فضای سایبری خود را نشان میدهد که جذابیت را به صورت تکراری برای افراد نشان می‌دهد و به مرور زمان این یادگیری تبدیل به رفتارهای اجتناب ناپذیر پرخطر می‌شوند. افراد وابسته به اینترنت درجه انطباق ضعیفتری با دیگران دارند و از نظر هیجانی بی‌ثبات هستند و علت دستیابی به اینترنت در بسیاری از افراد برای سرکوب کردن اضطراب و تنشهای زندگی بوده است. دانشجویانی که درگیر رفتارهای پرخطر هستند و دائماً در موقعیت‌های پرریسک هیجانی قرار دارند. زمانی که در اینترنت و فضای مجازی قرار میگیرند احساس تنش بالایی دارند و به صورت ناخودآگاه در اینترنت موقعیت‌های هیجانی و پرخطر را دنبال میکنند و اگر این احساس تنش را در گشت و گزار در اینترنت تخله نکنند و آن را سرکوب کنند، گاهی اوقات به بیش از حد مصرف الکل و سایر خطرهایی که منجر به فوت آنها میگردد، دچار میشوند. در همین راستا باید گفت که وبژگی-هایی مانند دسترسی آسان به اینترنت، گمنام ماندن، مشاهده الگوهای منفی، دریافت تقویت، تجربیات مثبت و خوشایند زمینه را برای رفتارهای پرخطر آماده میکند (فوگل و نیهماد^{***}، 2009).

همچنین یافته‌ها نشان داد که بین خودکنترلی منع‌کننده و اولیه با اعتیاد به اینترنت دانشجویان ضریب همبستگی منفی و معکوس وجود دارد. یافته‌ها با نتایج تحقیقات طاهری و همکاران (1397)، موسوی مقدم و همکاران (1396)، زندی پیام و همکاران (1395)، جیانگ و ژائو، (2017)، بلانچینیو و پرزیپورکا، (2016) و پارک، پارک و شاین (2016) همسو میباشد. باید گفت که دانشجویان با قدرت خودکنترلی بالا زمان زیادی را صرف فکر کردن به انتخاب‌ها و نتایج احتمالی میکنند و سپس بهترین انتخاب را میکنند، نه صرف وقت خود به صورت کنجکاوی در فضای اینترنتی به صورت مکرر. زمانی که افراد دارای خودکنترلی اولیه باشند خیلی از مسائل نظیر کنجکاوی‌های اینترنتی دیگر به مرحله اجرا نمی‌رسند و به راحتی می‌توانند هیجانات خود را کنترل کنند و از اعتیاد به اینترنت که نوعی بیماری روانی با عواقب طولانی مدت می‌باشد در امان باشند. خود مهارگری یا خودکنترلی از مهمترین خصیصه‌های بشر برای حفظ خود از آسیب‌ها بوده است و افراد توانسته‌اند با این خصیصه انتخاب‌های درستی داشته باشند. زمانی که افراد وارد دنیای اینترنتی می‌شوند اگر خودکنترلی بالایی نداشته باشند به راحتی به هر موقعیتی در این فضا وابسته می‌شوند که در نتیجه به بیماری روانی اعتیاد به اینترنت دچار می‌شوند. خانگ (2012) دریافت که خودکنترلی از مهمترین پیش‌بینی‌کننده استفاده از تلفن‌های همراه آسیب‌پذیر است و از آنجا که تکانشگری عامل مهمی در خودکنترلی است، مطالعات متعددی نظیر جیانگ و ژائو (2010) نقش حیاتی تکانشگری در استفاده از تلفن همراه را نشان داده است. عدم همکاری نمونه‌ها با

***-Fogel & Nehmad

توجه به اینکه موضوع پژوهش دارای ماهیت یک اختلال بود، بررسی مقطعی اعتیاد به اینترنت در کوتاه مدت، استفاده از ابزارهای خودگزارشی از محدودیتهای پژوهش بود. که پیشنهاد می شود با توجه به رابطه بین اعتیاد به اینترنت دانشجویان و مدل هفت عاملی شخصیت کلونینجر (سرشت و منش)، اثر متغیر ملاک مورد بررسی قرار گیرد و همچنین پیشنهاد می شود پژوهشی دیگر در نمونه معتادان به اینترنت نیز انجام گیرد تا نحوه ارتباط متغیرهای شخصیتی با اعتیاد به اینترنت در این افراد شخص شود و در نهایت پیشنهاد میگردد که پیشنهاد میشود که استفاده تست های شخصیتی و شناخت رفتارهای پرخطر و خودکنترلی جهت بهبود و شناخت مواجهه شدگان با اعتیاد به اینترنت را کلیه مراکز دست اندرکاران بهداشت روان به کار گیرند.

منابع

- جوادى، عباس و فاطمه بارانى. (1396). بررسی وضعیت اعتیاد به اینترنت و ارتباط آن با رفتارهای پر خطر در دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی بیرجند، دومین کنگره ملی روان شناسی و آسیب های روانی- اجتماعی، چابهار.
- چلیبانلو، غلامرضا، سادات مردانی، لطیفه، علی نژاد، شهلا. (1397). رابطه سرشت - منش، ابعاد نابهنجار شخصیت و خودکنترلی با گرایش به اعتیاد در دانشجویان. اعتیادپژوهی 12(50): 22-35.
- خاکپور، مسعود، افروز، غلامعلی، قنبری هاشم آباد، بهرامعلی، رجایی، علیرضا، غباری بناب، باقر، مهرافريد، معصومه. (1394). پیش بینی شدت اعتیاد از روی ویژگی های سرشتی و منشی افراد دارای اعتیاد به مواد. مجله دانشگاه علوم پزشکی خراسان شمالی. دوره 8(2): 257-268.
- دادفر محبوبه، بهرامی فاضل، دادفر فرشته، یونسی سیدجلال. (1389). بررسی پایایی و روایی پرسشنامه سرشت و منش. مجله توانبخشی؛ ۱۱ (۳): ۱۵-۲۴.
- زندى پیام، آرش، داودی، ایران، مهرابی زاده، مهناز. (1395). رابطه اجتناب تجربهای، جو عاطفی خانواده و خودکنترلی با اعتیاد به بازیهای آنلاین در دانشجویان دانشگاه شهید چمران اهواز. مجله آموزش و سلامت جامعه. 3(1): 28-29.
- طاهری، محمدرضا؛ صیاد؛ سحر، نورالهی، مریم و قنبری گله، مریم. (1397). رابطه خودکنترلی و سلامت اجتماعی با وابستگی به فضای مجازی از طریق احساس تنهایی، پنجمین همایش ملی روان شناسی مدرسه، تهران، انجمن روانشناسی تربیتی ایران، <https://www.civilica.com/Paper>.
- علوی، سلمان؛ اسلامی، مهدی؛ مرآئی، محمدرضا؛ نجفی، مصطفی؛ جنتی- فرد، فرشته؛ و رضاپور، حسین (1389). ویژگیهای روانسنجی آزمون اعتیاد به اینترنت یانگ. مجله علوم رفتاری، دوره چهارم، شماره 3.
- کاویانی، حسین. (1382). نظریه زیست شخصیت. تهران: انتشارات سنا، پژوهشکده علوم شناختی، 4(11): 137-144.
- کیوانی، محدثه. (1393). پیش بینی اعتیاد اینترنتی بر اساس ویژگیهای شخصیتی سرشت و منش رابرتکلونینجر. سومین همایش ملی سلامت روان و تندرستی. 12(1): 11-12.
- مرعشیان، زینت سادات و کشفی، سید سعید. (1395). که با هدف بررسی عوامل مرتبط با بزهکاری زنان در فضای سایبری با تأکید بر اعتیاد به اینترنت. فصلنامه علمی پژوهشی زن و فرهنگ. 8(30): 91-92.
- موسوی سید ولی اله (1399). شیوع اعتیاد به اینترنت و وضعیت استفاده از شبکه های اجتماعی مجازی در نوجوانان و جوانان ایرانی در سال. مجله طب نظام. 22(3): ۲۸۱-۲۸۸.
- موسوي مقدم، سید رحمت الله، نوري طييه، خداداد، طاهره، احمدي، یاسر و غیائی، غلامرضا. (1396). رابطه اعتیاد به اینترنت و خودکنترلی با سلامت روان در دانشجویان دانشگاه علمی- کاربردی شهرستان ایلام، مجله دانشکده بهداشت و انستیتو تحقیقات بهداشتی، دوره ۱۵، شماره اول، صفحه ۱-3.
- مولایی، مهري و جانی، ستاره. (1394). رابطه اعتیاد به اینترنت با گرایش نوجوانان به جنس مخالف، رفتارهای جنسی، الکل، خشونت، چت و هک. دوماهنامه علمی پژوهشی دانشگاه علوم پزشکی کرمانشاه. 19(6): 334-335.
- Abolghasemi A, Bahari M, Narimani M, Zahed A, (2011). The relationship between temperament and character dimensions of schizophrenia symptoms in men. *Journal Behbood*; 15(4): 265-271 [Persian].
- Ahlan AR, Balogun NA. (2013). Internet usage and personality traits: finding relationship in learning institution. *Transnatl Journal Sci Technol*; 3(3): 1e13.
- American Psychiatric Association (2013). Diagnostic and statistical manual of mental disorders (5th ed.). Arlington, VA: American Psychiatric Publishing.
- Beard KW, Wolf EM. (2001). Modification in the proposed diagnostic criteria for internet addiction. *Cyber Psychol Behavior*; 4(3): 377e83.
- Bigess. KB. (2000). Of surfing, searching, and newshounds: A typology of internet user's online sessions. *J Advertis Res*; 42: 62-71.
- Błachnio, A, Przepiorka, A. (2016). Dysfunction of Self-Regulation and Self-Control in Facebook Addiction. *Journal of Psychiatr Q*. 87:493–500 DOI 10.1007/s11126-015-9403-1.

- Bowler, J. L. (2006). Identifying the underpinnings of compulsive behavior: a new measure of addiction proneness. PhD dissertation., University of Tennessee.
- Brown, M. R.G. Benoit, James R.A. Juhás, M. Lebel, M. (2015). Neural correlates of high-risk behavior tendencies and impulsivity in an emotional Go/NoGo fMRI task. *Frontiers in systems neuroscience*, 9(24). 160-167.
- Chin-Hooi, p. Kok Wai, S., Kian, ch., Peng, K. Ang, H. (2018). Parents vs peers' influence on teenagers' Internet addiction and risky online activities. *Children and Youth Services Review*, 35, 1468-1475.
- Cloninger C, Svrakic D (2005). *Comprehensive textbook of psychiatry* (Eight Edition), Philadelphia. Lippincott Williams & Wilkins; 2063-2105.
- Hadlington. L.(2018). Human factors in cybersecurity; examining the link between Internet addiction, impulsivity, attitudes toward cybersecurity, and risky cybersecurity behaviours. *Heliyon* 3 (3)
- Henneberger, h. Varga, up. Moudy. gh & Tolan, L. T. (2016). Parental mental health and Internet Addiction in adolescents. *Addictive Behaviors*, 42, 20-23.
- Jiang, Zh & Zhao, X.(2017). Self-control and problematic mobile phone use in Chinese college students: the mediating role of mobile phone use patterns. *Journal of BMC Psychiatry*. 16:416 DOI 10.1186/s12888-016-1131.
- Khang H, Woo HJ, Kim JK.(2012). Self as an antecedent of problematic mobile phone use. *Internet Journal Mob Commun.*;10:65–84.
- Kim EJ, Namkoong K, Ku T, Kim SJ.(2008). The relationship between online game addiction and aggression, self-control and narcissistic personality traits. *Eurpa Psychiat.*;23:212–8.
- Murali, V., & George, S. (2007). Lost online: An overview of Internet addiction. *Advances in Psychiatric Treatment*, 13(1), 24-30.
- Oh WO. (2003). Factors influencing internet addiction tendency among middle school students in Gyeong-buk area, Vol. 33. *Taehan Kanho Hakhoe Chi*. Department of Nursing, College of Medicine, Dongguk University, Korea, pp. 1135–1144.
- Park, J.A. Park, M.H. SHINE. J. (2016). Effect of sports participation on Internet addiction mediated by self-control: A case of Korean adolescents. *Kasetsart Journal of Social Sciences*.(37). 164-169..
- Ragot-Court, I., Rodon, C., Zhuo, J., 2019. Inventory of Risky Riding Behaviours for All Types of Two-Wheelers (A-Tribe Inventory): Development and Validation in the Shanghai Road Context
- Shek DT, Tang VM, Lo CY.(2008). Internet addiction in Chinese adolescents in Hong Kong: assessment, profiles, and psychosocial correlates. *Scientific World Journal*.; 8: 776-87.
- Tamannaefar MR, Seddighi Arfaei F, Gandomi Z.(2013). Relationship between Internet use and academic achievement among high school students in Kashan. *Journal Qazvin Univcity Med Scince*.;17(2):78-82. [Persian].
- Tangeny, J. P., Baumeister, R. F., & Boone, A. L. (2004). High self-control predicts ego adjustment, less pathology, better grades, and interpersonal success. *Journal of Personality*, 72(2), 271- 322.
- Van Dijk FE, Lappenschaar M, Kan CC, Verkes RJ, Buitelaar JK.(2011). Symptomatic overlap between attention-deficit/hyperactivity disorder and borderline personality disorder in women: the role of temperament and character traits. *Comprehensive Psychiatry*. doi:10.1016/j.comppsy. 8(2): 1-9.
- Yankova. gh. k and Ansar. s. x. (2018). aimed Cloninger's personality traits and drug use disorders: A study aimed at comparing drug users and unauthorized persons. *Personality and Individual Difference*.
- Young, K. S. (2007). Internet addiction: The emergence of a new clinical disorder. *CyberPsychology and Behavior*, 1(3), 237-24.

Predict Internet addiction based on Cloninger's Psychobiological Model of Character, Tendency to risky behaviors and Self-control

Nezamaddin Ghasemi, Shokat Homayoni, Habib Hadian far

Abstract

The aim of this study was to predict Internet addiction based on Cloninger's Psychobiological Model of Character, tendency to risky behaviors and self-control. The research method was descriptive-analytical correlation. The statistical population included all students of Shahid Chamran University of Ahvaz. Using the available sampling method, 300 people were selected. Temperament and character Inventory (1986) Risk Behaviors Questionnaire (2014) Self-Control Questionnaire. Data were analyzed by multiple regression test and Pearson correlation coefficient using SPSS-24 software. The results showed that between high-risk behaviors ($P < 0.01$, $r = 0.360$), preventive self-control ($r = -0.636$, $P < 0.01$), primary self-control ($P < 0.01$, $-0.463 = r$) There is a relationship between Internet self-control and Internet addiction. Also between innovation ($P < 0.01$, $r = 0.535$), avoidance of harm ($P < 0.01$, $r = 0.310$), dependency reward ($P < 0.01$, $r = 0.165$), perseverance ($01 / P < 0, 391 / r =$) from the dimensions of personality and self-strategy ($P < 0.01$, $r = -0.507$), self-avoidance ($P < 0.01$, $r = 0.243$) and cooperation ($01 / 0P <, 405- = r$) There is a relationship between personality traits and Internet addiction. Regression findings showed that preventive self-control ($\text{Beta} = -0.379$), cooperation ($\text{Beta} = -0.174$), violent behaviors ($\text{Beta} = 0.171$), and self-direction ($\text{Beta} = -0.167$), Self-harm ($\text{Beta} = -0.117$) and dependency reward ($\text{Beta} = 0.111$) have 51% predictive power of Internet addiction and are the strongest variables to predict Internet addiction. In general, the results showed that Internet addiction is predictable based on Cloninger's seven-factor model of personality, tendency to risky behaviors and self-control.

Keywords: Internet Addiction, Self-Control, Tendency to High-Risk Behaviors, Cloninger's Seven Factors Model